

Наталія БОРИСОВА,
orcid.org/0000-0002-8450-7305

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) natalieborysova@gmail.com*

НЕСТАНДАРТНІ ПРИЙОМИ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто нестандартні прийоми для застосування на практичних заняттях з англійської мови, які мають здатність спонукати здобувачів вищої освіти опанувати необхідний програмовий матеріал. Метою статті є комплексний аналіз нестандартних прийомів, що сприяють формуванню комунікативної компетенції при навчанні майбутніх вчителів англійської мови. Наголошено, що застосування таких прийомів вимагає ретельної підготовки та продуманості. Зазначено, що метод проєктів допомагає розвивати активне самостійне мислення у здобувачів вищої освіти, навчає відтворювати мовленнєві зразки та застосовувати їх на практиці. Ефективним у формуванні комунікативної компетенції майбутніх вчителів англійської мови є використання різних видів навчальних ігор. Наведено приклади таких форм роботи. Наголошено, що рольові ігри здатні відтворити ситуації реального спілкування. При їх застосуванні формується комунікативна компетенція, засвоюється та закріплюється новий матеріал, розвивається креативність. Зауважено, що сучасні гаджети теж мають бути корисними в освітньому процесі, тому що мають значну кількість застосунків для вивчення англійської мови, що цьому сприяє. Вагомим для підвищення мотивації у процесі вивчення англійської мови є впровадження проблемних завдань та ситуацій; введення в навчальну діяльність методу проєктів; використання різних видів ігор з метою формування/закріплення знань, навичок, умінь; використання країнознавчого матеріалу; використання пісенного матеріалу; проведення мовних заходів тощо. Наголошено, що проведення мовних заходів поза навчальною діяльністю, сприятиме розвитку мотивації до вивчення англійської мови та підвищення рівня комунікативної компетенції.

Ключові слова: *нестандартні прийоми, комунікативна компетенція, майбутні вчителі англійської мови.*

Nataliia BORYSOVA,
orcid.org/0000-0002-8450-7305

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology, Translation and Teaching Methodology
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) natalieborysova@gmail.com*

NON-STANDARD TECHNIQUES AS A COMPONENT FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN TRAINING OF FUTURE ENGLISH TEACHERS

The article reveals non-standard techniques for use in practical English language classes, which have the ability to encourage students of higher education to master the necessary program material. The purpose of the article is a comprehensive analysis of non-standard methods that contribute to the formation of communicative competence in the training of future teachers of the English language. It was emphasized that the use of such techniques requires thorough preparation and thoughtfulness. It is noted that the project method helps to develop active independent thinking in students of higher education, teaches to reproduce speech patterns and apply them in practice. The use of various types of educational games is effective in forming the communicative competence of future English language teachers. Examples of such forms of work are given. It is emphasized that role-playing games are able to reproduce situations of real communication. When using them, communicative competence is formed, new material is assimilated and consolidated, and creativity develops. It is noted that modern gadgets should also be useful in the educational process, because they have a significant number of applications for learning English, which contributes to this. Important for increasing motivation in the process of learning English is the introduction of problem tasks and situations; introducing the project method into educational activities; the use of various types of games for the purpose of forming/consolidating knowledge, skills, and abilities; use of country studies material; use of song material; conducting language events, etc. It is emphasized that

conducting language activities outside of educational activities will contribute to the development of motivation to learn English and increase the level of communicative competence.

Key words: *non-standard techniques, communicative competence, future teachers of English.*

Постановка проблеми. Нові освітні стандарти вимагають використання нестандартних підходів до навчання здобувачів вищої освіти, особливо при формуванні комунікативної компетенції. Існує необхідність у пошуку нових прийомів та форм організації освітнього процесу. Тому важливе місце у ЗВО займають такі форми проведення практичних занять, які дають можливість здобувачам брати активну участь на заняттях, підвищувати рівень знань та індивідуальну відповідальність за результати своєї діяльності. Здобувач вищої освіти має бути мотивований на постійне продовження навчання протягом усього життя. Тому викладачам при організації освітньої діяльності слід використовувати активні прийоми навчання.

Аналіз досліджень. Нестандартні прийоми, форми роботи на практичних заняттях з англійської мови допомагають спонукати здобувачів вищої освіти до активної мисленнєвої та практичної діяльності під час освітнього процесу, які, в свою чергу, сприяють формуванню позитивної навчальної мотивації, з більшою ефективністю допомагають засвоювати навчальний матеріал та формувати комунікативну компетенцію.

Над проблемою дослідження нетрадиційних форм займалися І. М. Анатайчук (2020), Н. В. Борисова (2022), О. В. Орловська (2012), О. І. Пометун (2003), Л. В. Пироженко (2003), В. С. Сазонова (2020), М. М. Фіцула (2000), І. І. Чорна (2018) та інші.

Мета статті полягає у комплексному аналізі нестандартних прийомів як складової формування комунікативної компетенції при навчанні майбутніх вчителів англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Нестандартні форми та підходи надають кожному учаснику такого процесу можливість досягти певного рівня знань, умінь та навичок, проявити себе та розкрити свої творчі здібності.

Нестандартний прийом використовується для того, щоб мотивувати, оживити, захопити творчістю та зацікавити тих, хто навчається, а інтерес – це двигун освітньої діяльності, що є основною метою проведення практичних занять (Чорна, 2018).

Нетрадиційні прийоми відіграють велику роль у підвищенні якості навчання (Фіцула, 2000). Слід зазначити і те, що вони вимагають ретельнішої підготовки та продуманості, ніж традиційні. Не слід

проводити їх дуже часто, оскільки вони можуть стати такими ж традиційними. Таким чином, щоб заняття пройшло вдало, необхідна: різноманітність нестандартних прийомів та форм, чітка продуманість процесу навчання, позитивний до нього інтерес, креативність та спільна підготовка.

Досить часто на практичних заняттях з англійської мови застосовується метод проєктів, який допомагає розвивати активне самостійне мислення у здобувачів, вчити її не просто запам'ятовувати та відтворювати мовленнєві зразки, а й застосовувати їх на практиці. В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі (Borysova, Shemuda, 2022: 196).

Так, в межах вивчення якоїсь теми можна використовувати метод проєктів (Орловська, 2012). Здобувачі діляться на групи, далі розподіляються ролі: координатор (організовує роботу у групі), секретар (записує результати роботи), оратор (представляє роботу), хронометрист (стежить протягом виконання завдання), художник (малює, оформлює роботу), критик (шукає слабкі сторони, критикує). На наступному занятті групи представляють власні проєкти. Протягом заняття можна ще доповнювати ці проєкти різною інформацією. Головним результатом такої роботи є активізація наявних, набуття нових знань, умінь та навичок та їх творче застосування на практиці, коли відбувається розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності.

Прикладом групового проєкту може бути робота над створенням відео-листа тощо. Перший етап – мозковий штурм, висування ідей, про що варто розповісти. Recorder (секретар) записує ідеї, потім шляхом групового обговорення відбираються 3 основні теми. Далі кожен учасник проєкту продумує, що він хотів би сказати в межах обраних тем. Time-keeper (хронометрист) стежить за часом і повідомляє, скільки хвилин витрачено і скільки залишається. Facilitator (координатор) організує відеозйомку, визначає, у якій черговості висловлюватимуться учасники. Оператор знімає висловлювання учасників, і його завдання – редагувати відео. Цей проєкт може зайняти кілька занять, або може бути використаний як самостійна робота, яка здається у кінці семестру перед формою контролю.

Для урізноманітнення занять можна використовувати орфографічні, граматичні, лексичні,

фонетичні ігри. Таким чином усі здобувачі будуть задіяні в інтерактивний процес, який допоможе відволіктися від повторення сухого матеріалу та підготує до подальшого контролю.

Розглянемо кілька видів таких ігор, які можна використовувати для повторення вивченого матеріалу.

Важливим при вивченні англійської мови є фонетичні навички. Для їх розвитку, а також відпрацювання та закріплення рекомендується впроваджувати фонетичні ігри. Це гарний спосіб тренування сприйняття та відтворення англійських звуків та мовлення. Наведемо кілька прикладів.

“Who quickly”

Студенти по черзі читають один і той самий вірш. Їхнє завдання в тому, щоб прочитати його не тільки швидко, а й правильно витримати темп, ритм, інтонацію, логічні паузи та наголоси. Виграє той гравець, який впорається із завданням максимально точно.

“Remember the text”

Проводиться у формі аудіювання. При цьому учасникам потрібно кілька разів прослухати текст, зробити позначки щодо нього, після чого переказати його. Перемагає той, хто зможе це зробити якомога ближче до оригінального тексту.

«Скоромовки»

Студентам пропонуються скоромовки, які розбиті за різними рівнями складності. Їх можна впроваджувати в будь-яку частину заняття, навіть як розминку між основними завданнями. Наприклад:

Легкі: *“Can you can can can can can can can?”*

“Give papa cup of proper coffee in copper coffee cup”.

Середньо-складні: *“She sells seashells by the seashore.*

“Frivolously fanciful Fannie fried fresh fish furiously”.

Складні: *“Which witch switched the Swiss wristwatches?”*

“She saw Sharif’s shoes on the sofa”.

“But was she so sure those were Sharif’s shoes she saw?”.

Лексичні ігри допоможуть сформувати лексичні та фонетичні навички в реальних комунікативних ситуаціях, знімуть мовний та психологічний бар’єр під час розмови англійською мовою.

“Puzzle”

Група поділяється на кілька невеликих команд. Кожній команді гравців видається спеціальний конверт із мозаїкою. Завдання: за певний проміжок часу зібрати увесь малюнок та описати предмети та ситуацію, що на ньому зображена.

“Topic”

Викладач називає тему гри. Перший гравець витягує картку зі словом на цю тему та називає його, далі потрібно називати слова на останню літеру попереднього слова. Вибуває той, хто не зможе знайти відповідне слово.

“Time”

Ведучий ставить запитання кожному учаснику почергово, використовуючи дієслова в різних часових формах. При цьому кожен наступний гравець має промовляти фразу попереднього учасника разом зі своєю.

“Banana game”

На початку заняття викладач проводить аудіювання з нової теми. Здобувачі слухають текст та запам’ятовують його. Наприкінці заняття групу ділять на пари і проводять перевірку знань по почутому тексту: один із них читає текст і замість нового слова вимовляє *“banana”*, а другий має згадати і підібрати за змістом слово, яке бракує.

“Running Dictation”

Група поділяється на дві команди. Ведучий вішає на дошці текст. «Бігун» з кожної команди біжить до дошки і запам’ятовує уривок тексту, який потрібно передати «секретареві» в команду. Коли ведучий плескає у долоні, бігун змінюється. Перемагає команда, яка запише увесь текст першою.

“Memory Game”

Викладач готує картки зі стійкими виразами, які поділяє навпіл. Картки складаються у два стовпчики. Учасники повинні підходити до столу та витягувати картку з одного. Читають те, що на ній написано вголос і згадують, яким має бути її продовження. Після цього витягується картка з другого стовпчика. Якщо продовження фрази збіглося з тим, що він згадав, він забирає обидві картки, якщо ні – повертає обидві картки назад. Виграє той, хто збере найбільше стійких виразів.

“The crocodile game”

Учасники повинні англійською мовою відгадати слово, фразу або стійкий вираз, який показує один із них. При показі не можна підказувати вголос, можна застосовувати лише жести.

Всім відомо, що вивчення граматики є однією з найскладніших завдань. І для того, щоб трохи полегшити запам’ятовування правил та навчитися застосовувати їх на практиці, варто запропонувати кілька ігор англійською мовою.

“Truth or lie”

Студенти пишуть на папірцях кілька фактів про себе, один із яких – неправда. Потім вони по черзі зачитують факти. Інші учасники гри повинні ставити навідні питання, намагаючись відгадати, який із фактів – брехня. При цьому слід

використовувати тільки час або конструкцію, яка вивчається.

“What’s my problem?”

Гравці пишуть на стікерах різні життєві проблеми. Потім стікери перемішуються та у випадковому порядку приклеюються на спину учасників. Завдання гравців пояснити один одному, що це за проблема, використовуючи, наприклад, лише конструкцію *“It’s high time...”* тощо.

“T-shirt”

Один із студентів малює на дошці футболку і пише на ній різні дати, місця, імена та інші слова про себе. Інші гравці повинні ставити запитання англійською та вгадувати, що означають усі ці дані.

“Words order”

Кожному учаснику дається набір карток, у тому числі потрібно на швидкість зібрати кілька речень і скласти текст. Наприклад, *“If I were ..., I would do...”*. Головне, зберегти зміст та граматичну структуру. Перемагає той, хто найшвидше складе всі речення. Ще один варіант цієї гри. Гравцям роздають англійські слова. А одному «щасливчику» дається або зачитується речення українською мовою, яке він повинен перекласти.

Окрім зазначених вище навчальних ігор варто зупинитися ще і на рольовій грі, яка найточніше відтворює атмосферу спілкування. За її учасниками закріплюється певний характер, вони у певних відносинах у межах будь-якої конкретної ситуації, що передбачає різноманітну мовленнєву реакцію, включаючи емоційну.

При застосуванні рольової гри відбувається активне мовленнєве спілкування, засвоєння та закріплення нового матеріалу, розвиток креативності в здобувачів. Слід зазначити, що використання рольової гри сприяє комунікабельності, відвертості, самостійності у прийнятті рішень. Тому їх застосування на заняттях підвищує ефективність освітнього процесу.

Беззаперечно, що настільні ігри для розвитку мовленнєвих навичок теж сподобаються студентам. У них можна грати і на практичних заняттях, а також у компанії друзів чи родичів удома.

“LinguaPolis”

В коробці з грою є 26 карток з подіями, 26 карток з локаціями та картки з грошима різного номіналу. Гра починається з того, що потрібно розкласти карти з локаціями. Завдання гравців дістатися з аеропорту до готелю Нью-Йорка. Дорогою гравців чекатимуть складності, для вирішення яких знадобляться знання англійської мови. *“LinguaPolis”* моделює різні життєві ситуації, які відбуваються, коли ви потрапляєте за кордон.

“Scrabble”

Гра складається зі 100 фішок з літерами. Завданням є зібрати слова з літер (у кожного по сім фішок). При цьому потрібно використовувати викладені на полі літери та по можливості зайняти бонусні клітини, щоб набрати більше балів.

“The Story Telling Game”

У процесі гри учасники розповідають історії, у яких повинні обов’язково вжити слова з карток, що є на руках (10 карток на початку гри). Після того, як усі слова будуть використані, гравець може віддати картку. Діяти потрібно швидко, тому що в цей час працює таймер.

“Sentence Building Dominoes”

Гра допомагає закріпити навичку правильно складати фрази англійською мовою. Учасникам роздається однакова кількість доміно. На середину столу викладається фішка. Гравці по черзі повинні додавати фішки до тієї, що вже є на столі і складати фрази. Перемагає той, хто першим залишиться без доміно.

“Time Machine: Travel Between Mix of English Tenses”

За допомогою *“Time Machine: Travel Between Mix of English Tenses”* можна відпрацювати вживання 5 основних часів англійської мови: *Future Simple, Present Simple, Present Continuous, Present Perfect* та *Past Simple* тощо. Залежно від кольору ігрового поля, гравці повинні складати різні типи речень. Вказівник часу також зазначений на полі. Перемагає той, хто першим дістанеться фінішу.

Вікторина (*“Quiz”*). Вікторина часто використовується на практичних заняттях з англійської мови для узагальнення та контролю знань з вивченої теми. Традиційна вікторина – це гра, що складається з питань різного рівня складності. Сьогодні вікториною нікого не здивуєш, але урізноманітнити її можна. Для того щоб зробити вікторину не такою традиційною, можна використовувати технології Web 2.0.

Використання гаджетів теж допомагають у вдосконаленні знань з англійської мови, які, в свою чергу, формуватимуть комунікативну компетенцію в майбутніх вчителів англійської мови. Тому слід обернути цю сьогочасну залежність в користь для навчання.

Розглянемо, мабуть, найвідомішу серед освітян програму Kahoot!, що дозволяє проводити тестування у форматі вікторини, тобто, ігри з обмеженням у часі. Чим швидше учасник гри відповідає на поставлене запитання, тим більше балів він заробляє. Виграє той, хто заробив більше балів. При роботі з програмою Kahoot! використовують мобільні пристрої, підключені до інтернету. Вікто-

рину можна створити свою або скористатися існуючими. Переваги використання програми Kahoot!:

- зацікавленість проявляється навіть у не дуже вмотивованих гравців;
- можливість одночасно залучити всю групу;
- можливість виявити слабкі місця у здобувачів з теми;
- граючи, учасники навчаються.

Використання вікторин сприяє навчанню у співпраці викладача зі здобувачами, покращується атмосфера на занятті, підвищується рівень сформованості навичок основних видів мовленнєвої діяльності з вивчення англійської мови (Сазонова, Анатайчук, 2020).

У наш час важко знайти людину, яка може обійтися без телефону. Для того, щоб студенти проводили час біля екранів смартфонів з користю, ми перелічимо кілька мобільних програм для вивчення англійської мови: “Busuu”, “Simpler”, “Puzzle English”, “Lingualeo”, “Duolingo” тощо. Таким чином можна прокачувати свій рівень англійської на перервах між заняттями, по дорозі або у вільний час вдома.

Застосування країнознавчого матеріалу є важливим і потрібним на практичних заняттях з англійської мови. Один із способів роботи з таким матеріалом на заключному етапі є гра, це як ніщо інше, стимулює пізнавальну активність здобувачів вищої освіти та сприяє розширенню кругозору та вдосконаленню комунікативної компетенції.

Нагадаємо, що до нетрадиційних способів навчання англійської мови, що сприяють підвищенню мотивації у вивченні англійської мови відносять:

1) впровадження проблемних завдань та ситуацій, особливості яких – у спрямованості на самостійному пошуку здобувачами нових знань та способів дії;

2) введення в навчальну діяльність методу проєктів, одного з підвидів методу проблемного навчання, що тісно пов’язаний з комп’ютерними технологіями;

3) використання ігор (дидактичних, рухливих, творчих, рольових тощо з метою формування/закріплення знань, навичок, умінь);

4) використання країнознавчого матеріалу (особливо текстів, що включають інформацію про історію, географію тощо, а також соціокультурний компонент вивчення англійської мови – фонові знання про носіїв мови, їх невербальну поведінку в актах комунікації);

5) використання пісенного матеріалу. На основі пісень іноземною мовою, за умови відповідності особливим критеріям (такими як автентичність,

позитивний емоційний вплив, методичну цінність, загальномузичні критерії) добре засвоюється та відпрацьовується лексика, граматичні структури, фонетика; пісні можуть бути джерелом цінної країнознавчої та соціокультурної інформації та сприяють розкриттю творчого потенціалу здобувачів вищої освіти, згуртуванню колективу.

6) масові мовні заходи дозволяють проводити нерутинну роботу з автоматизації навичок мовлення в студентів;

7) понавчальні заняття сприяють розвитку мовленнєвих умінь, глибокого оволодіння мовою, розкриття творчого потенціалу на постійній основі.

При застосуванні країнознавчого матеріалу на заняттях потрібно якнайбільше уваги приділяти різним прийомам роботи з текстом, записам, подкастам тощо. Різноманітні завдання допомагають створити безліч асоціативних зв’язків, і таким чином краще запам’ятати потрібну інформацію, зробивши процес розширення кругозору не тільки захоплюючим, а й результативним.

Одним із головних способів підтримки інтересу до здійснюваної діяльності є використання різноманітних ігор, пісень особливості яких – у тому, що вони також націлені на розвиток мовленнєвих умінь та навичок.

Працюючи над пісенним матеріалом рекомендується дотримуватися основних етапів, які відповідають спеціальним групам завдань. Студентам буде корисніше та цікавіше мати справу із сучасними піснями популярних виконавців. Існує безліч пісень та музичних презентацій, які можна використовувати під час різних заходів.

Висновки. У процесі дослідження виявлено, що до нетрадиційних форм для вивчення англійської мови також відносять: впровадження проблемних завдань та ситуацій; введення у навчальну діяльність методу проєктів; використання ігор; використання країнознавчого матеріалу; використання пісенного матеріалу тощо. Нетрадиційні прийоми відіграють велику роль у формуванні комунікативної компетентності та підвищенні якості навчання. Слід зазначити і те, що вони вимагають ретельнішої підготовки та продуманості, ніж традиційні. Не слід проводити їх дуже часто, оскільки вони можуть стати такими ж традиційними і здобувачі вищої освіти можуть втратити до них інтерес.

Зауважимо, що використання нетрадиційних прийомів на практичних заняттях з англійської мови можливе в різних ситуаціях (онлайн і офлайн навчання), враховуючи специфіку навчальних закладів. Такі форми навчання можуть проводитися як систематично, так і час від часу, як у вели-

ких, так і в невеликих групах, що залежить від застосованих на практичних заняттях методик.

Враховуючи результативність усіх перерахованих заходів, можна стверджувати, що проведення мовленнєвих заходів поза навчальною діяльністю, сприятиме розвитку мотивації до вивчення англійської мови та, зрештою, підвищення рівня володіння нею.

Проте зазначена тема ще не повністю вичерпала свої ресурси, оскільки має безліч дотичних складових, і тому доречно було б в подальшому зупинитись на застосуванні нетрадиційних форм для навчання англійській мові здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орловська О. В. Нетрадиційні методи комунікативно-орієнтованого навчання студентів-філологів англійської мови у вищому навчальному закладі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. 5. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...PDF/...pdf
2. Сазонова В. С., Анатайчук І. М. Застосування нетрадиційних форм проведення уроку з англійської мови для розвитку комунікативних навичок у студентів немовних спеціальностей. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70) № 2 Ч. 2 2020. С. 225–231. DOI: 10.32838/2663-6069/2020.2-2/39
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2003. 192 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник. Київ : Академія, 2000. 542 с.
5. Христин Н. С., Борисова Н. В. Проблема вибору традиційних та інноваційних технологій навчання у процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 198–201. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-13(81)-198-201
6. Чорна І. І. Використання нетрадиційних форм організації навчання на заняттях з іноземної мови як важлива умова формування професійної мобільності майбутніх економістів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 60'2018. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 216–219.
7. Borysova N., Shemuda M. Using of distance learning technologies by teachers in the process of learning foreign languages. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Житомир, 2022. Вип. 1 (108). С. 190–197. DOI: 10.35433/pedagogy.1(108).2022.190-197
8. Byrne D. *Keys to Language Teaching. Techniques for Classroom Interaction*. Longman, 2015. 180 p.
9. Ellis G. *Learning to Learn English*. Cambridge University Press, 2016. P. 25–26.

REFERENCES

1. Orlovska O. V. Netradytsiini metody komunikativno-orientovanoho navchannia studentiv-filolohiv anhliiskoi movy u vyshchomu navchalnomu zakladi. [Non-traditional methods of communication-oriented teaching of English language students in a higher educational institution]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*. 2012. 5. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...PDF/...pdf [in Ukrainian].
2. Sazonova V. S., Anataichuk I. M. Zastosuvannia netradytsiinykh form provedennia uroku z anhliiskoi movy dlia rozvytku komunikativnykh navychok u studentiv nemovnykh spetsialnostei. [Application of non-traditional forms of English lessons for the development of communication skills in students of non-language majors]. *Scholarly notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Social communications. Volume 31 (70). No. 2. Part 2. 2020. pp. 225–231. DOI: 10.32838/2663-6069/2020.2-2/39* [in Ukrainian].
3. Pometun O. I., Pirozhenko L. V. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia. [Modern lesson. Interactive learning technologies]. Kyiv: A.S.K., 2003. 192 p. [in Ukrainian].
4. Fitsula M. M. Pedagogika. [Pedagogy]. Kyiv: Academy, 2000. 542 p. [in Ukrainian].
5. Khrystych N. S., Borysova N. V. Problema vyboru tradytsiinykh ta innovatsiinykh tekhnolohii navchannia u protsesi pidhotovky maibutnikh uchteliv anhliiskoi movy. [The problem of choosing traditional and innovative teaching technologies in the process of future teachers of the English language training]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": series "Philology"*. Ostrog: NaUOA Publishing House, 2022. Issue 13(81). pp. 198–201. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-13(81)-198-201 [in Ukrainian].
6. Chorna I. I. Vykorystannia netradytsiinykh form orhanizatsii navchannia na zaniattiakh z inozemnoi movy yak vazhlyva умова formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv. [The use of non-traditional forms of organization of training in foreign language classes as an important condition for the formation of professional mobility of future economists]. *Scientific journal of the M. P. Dragomanov NPU. Issue 60'2018. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects. pp. 216–219* [in Ukrainian].
7. Borysova N., Shemuda M. Using distance learning technologies by teachers in the process of learning foreign languages. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Pedagogical sciences. Zhytomyr, 2022. Issue 1 (108). pp. 190–197. DOI: 10.35433/pedagogy.1(108).2022.190-197*
8. Byrne D. *Keys to Language Teaching. Techniques for Classroom Interaction*. Longman, 2015. 180 p.
9. Ellis G. *Learning to Learn English*. Cambridge University Press, 2016. P. 25–26.